



सुनाल

नेपाल पन्धी संरक्षण संघ

त्रैमासिक पत्रिका

वर्ष १६

चैत २०७५

नेपालमा लोभीपापी गरुडको अनुसन्धान र संरक्षण

- प्रशान्त धिमिरे

लामो घाँटी, तिखो लामो ठोँड भएका हेर्दा अग्लो देखिने गरुडका विश्वमा करिब १६ प्रजातिहरू पाइन्छन्। अन्टार्टिका र उत्तरी अमेरिका बाहेक सबै महादेश गरुडहरूको वासस्थान हो। नेपालमा पाइने ८ प्रजातिका गरुडमध्ये सेतो ऊनजस्तो घाँटी भएको, ठोँडमा चुच्चो रातो भएको अलिक हौँचो देखिने

गरुडलाई लोभीपापी गरुड भनिन्छ। यसलाई तराईमा घोगिला वा घम्फोरी, पहाडमा हिले गिद्ध, ढुँगीफोर, भुँडीफोर जस्ता नामले चिनिन्छ भने भारतमा “वकिल साब” भनेर पनि भनिन्छ। कालो शरीर र सेतो टाउकोले गर्दा कालो कोट लगाएको वकिल जस्तो देखिने हुनाले यस्तो भनिएको हुन सक्दछ। यसको





नाम लोभीपापी भएपनि यो गरुड अरु गरुडभन्दा अलिक लजालु मानिन्छ। यसको ठुलो पखेटाको मद्दतले लामो दुरी र धेरै उचाईसम्म उड्न सक्दछ। सुक्खा अथवा छिपछिपे पानी भएको स्थानमा आफ्नो खानाको सिकार गर्ने यो गरुड धेरैजसो एकलै अथवा जोडीमा देखिन्छ। यसले गुँड समुन्द्री सतह देखि १०५० मि सम्मको उचाईमा अवस्थित सिमल, साल, आँप, सल्ला, सिसौ जस्ता रुखहरूमा बनाउने गर्दछ। गरुडहरू मांसाहारी हुन्छन्, यो गरुडको विशेष आहारा भने माछा, भ्यागुता, छेपारो र साना किराहरू हुन। लोभीपापी गरुडको घट्दो अवस्थाले यसलाई अन्तर्राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको (IUCN) को रातो सूचीमा 'समवेदनशील Vulnerable' मा राखेको छ भने नेपालमा यसलाई सङ्कट नजिकको प्रजातिको सूचीमा राखिएको छ।

सन् २०१० पहिला वैज्ञानिकहरूले अफ्रिकामा र एसियामा पाइने 'सेतो घाँटी भएको गरुड' लाई एउटै प्रजाति मान्दै आएका थिए तर २०१० मा टोबियासको टिमले प्रकाशित गरेको पुस्तकले अफ्रिकी र एसिया महादेशमा पाइने सेतो घाँटी भएको गरुड फरक फरक भएको प्रमाणित गर्‍यो। त्यसपश्चात अफ्रिकी महादेशमा पाइने सेतो घाँटी भएको गरुडलाई African Woollyneck (*Ciconia microscelis*) नाम दिइएको छ भने एसिया महादेशमा पाइने गरुडलाई लोभीपापी गरुड Asian Woollyneck (*Ciconia episcopus*) भनिएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण संघका अनुसार लोभीपापी गरुड पाकिस्तान (अहिले निकै कम देखिने), भारत, नेपाल, श्रीलङ्का, भुटान, बङ्गलादेश, म्यानमार, थाइल्याण्ड, लाओस, कम्बोडिया, भियतनाम, पश्चिम मलेसिया, इन्डोनेसियामा पाइन्छन्। चीनको युनान प्रान्तमा पनि यसको अभिलेख गरिएको छ। फिलिपिन्सबाट यो प्रजाति भने लगभग लोप भएको आशंका गरिएको छ। इरानमा बच्चा जन्माउन

नसकेका लोभीपापी गरुडहरू पाइन्छन। नेपालमा १९औँ सताब्दीमा पहिलोपल्ट अभिलेख गरिएको यो गरुड पूर्वको भ्रापादेखि पश्चिममा कन्चनपुरसम्मका तराईका जिल्लाहरूमा पाइन्छ भने मध्यपहाडी जिल्ला जस्तै इलाम, शंखुवासभा, खोटाङ, धादिङ, नुवाकोट, कास्की, गुल्मी, प्युठान, अर्घाखाँची, सल्यान, जाजरकोटमा पनि भेटिएको छ। सिन्धुपाल्चोकको कुतुमसाङमा २४७० मि र मनाङ को भ्राका गाउँ नजिक ३५४० मि उचाईमा अभिलेख गरिएको छ जुन लोभीपापी गरुडको दक्षिण एसियामै अग्लो स्थानमा गरिएको अभिलेख हो। विश्वमै भने चीनको युनान प्रान्तमा ३७६० मि उचाई यसको अभिलेख गरिएको छ। यो गरुडको संख्याको बारेमा विस्तृत अनुसन्धान भएको छैन तर जाडो मौसममा सिमसारमा गरिने चरा गणनाले भने यसको संख्या निकै कम देखाएको छ। वेटल्याण्ड इन्टरनेशनलका अनुसार २०१५ मा नेपालका विभिन्न ४२ स्थानमा गरिएको गणनामा जम्मा ६२ ओटा लोभीपापी गरुड पाइएको थियो।

हामीले रूपन्देही र कपिलवस्तुमा जाडो याममा गरेको अनुसन्धानमा सन् २०१६ मा ३८, २०१७ मा ४१ र २०१८ मा ४६ ओटा लोभीपापी गरुड भेटिएका थिए। विगत चार वर्षको अध्ययनमा प्युठान, अर्घाखाँची, सल्यान र रूपन्देहीमा गरी कुल १४ ओटा गुँड फेला पारिएको थियो। ती गुँडहरू बस्तीदेखि औसत ६६ मि र सडकबाट १५५ मि को दुरीमा अवस्थित छन्। देशमै अहिले सडक निर्माण तिव्र गतिमा बढिरहेको छ जसका कारण छेउछाउका अग्ला रुखहरू काटिएका छन्। यस्तो अवस्थामा लोभीपापी गरुडका गुँडहरू निकै खतरामा परेका छन। रूपन्देहीको गजेडीतालमा भएको एउटा गुँड अत्यन्तै ध्वनी प्रदुषणका कारण गरुडले बच्चा नकोरली छोडेको आशङ्का गरिएको छ। त्यस्तै प्युठानको मच्छीमा रहेको गुँड भएको रुख सडक निर्माणको क्रममा काटिएको थियो।





यी बाहेक गुँडबाटै अण्डा वा बच्चा निकाल्ने जस्ता घृणित काम पनि भएको पाइन्छ। रूफर्ड फाउन्डेसन बेलायतको सहयोगमा २०१६ देखि यता हामी संरक्षण शिक्षा कार्यक्रम सहित ५० ओटाभन्दा बढी विद्यालय र २० ओटाभन्दा बढी समुदायमा पुग्यौं। कपिलवस्तुमा युवाहरूलाई पन्छी अवलोकन तालिम दिई सामुदायिक पन्छी संरक्षण समिति गठन गर्यौं जसको कारण स्थानीयले खेतमा जाल राखी गर्ने पन्छी सिकार बन्द भएको छ। युवाहरू अहिले ती स्थानको पर्यावरण जोगाउन अग्रसर भएका छन्। पहाडी जिल्लामा हामीले समुदायसँग विज्ञानका कुरा भन्ने अभियान सहित वैज्ञानिक अनुसन्धानलाई समुदाय नजिक पुऱ्याउने जमर्को गरेका थियौं। घर दैलो कार्यक्रम गरी गुँड नजिकका बस्तीहरूमा छलफल पनि गर्नुभयो। नेपालमा लोभीपापी गरुडको संख्याको बारेमा कुनै दस्तावेज छैन, त्यो तयार पार्न हामीले फोटो बैंक अभियान सञ्चालन गरेका छौं। उक्त बैंकमा लोभीपापी गरुडको फोटो सहित देखिएको ठाउँ र अवस्थाबारे संरक्षणकर्मीहरूले जानकारी पठाउँदै आउनुभएको छ। हाल हामीले यसको बच्चा कोरल्ने र आहारा खोज्ने बानीव्यहोरा तथा पारिस्थितिकीय सम्बन्धको बारेमा अनुसन्धान गर्दै आएका छौं।

वासस्थानको विनाश, गुँड लगाउने रुखको क्षति, सिमसारको विनाश यसलाई प्रमुख खतरा मानिन्छन् खेतबारीमा कीटनासकको प्रयोग पनि लोभीपापी गरुडको लागि खतराको रूपमा साबित भएको छ। लोभीपापी गरुडलाई बचाउन खेतबारीमा रसायनिक बिषादिको न्युनतम प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ। समयमै चोरीसिकारी रोक, वासस्थानको अग्ला रुख अनि सिमसारको संरक्षण गर्ने हो भने यसको संरक्षणमा टेवा पुग्छ। स्वच्छ सिमसारको सूचक लोभीपापी गरुडले विषालु सर्पदेखि भ्यागुता, खेतबारीमा हुने अन्य किरा खाएर किसानलाई सहयोग गर्छ। पारिस्थितिक प्रणालीको सन्तुलनको लागि यसको संरक्षण निकै महत्त्व रहन्छ। विश्वमै पन्छी पर्यटन निकै महँगो पर्यटन हो भने नेपालमा पनि यसको प्रचुर सम्भावना छ। यस्तै दुर्लभ चरा लगायत अन्य चराहरूले पर्यटकलाई आकर्षित गर्दछ जसले स्थानीय एवम् राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउँछ। यो अवस्थामा यसको अनुसन्धान र संरक्षण निकै जरुरी हुन्छ।



'चरालाई चार'

अभियानमा सहकार्य गरौं।

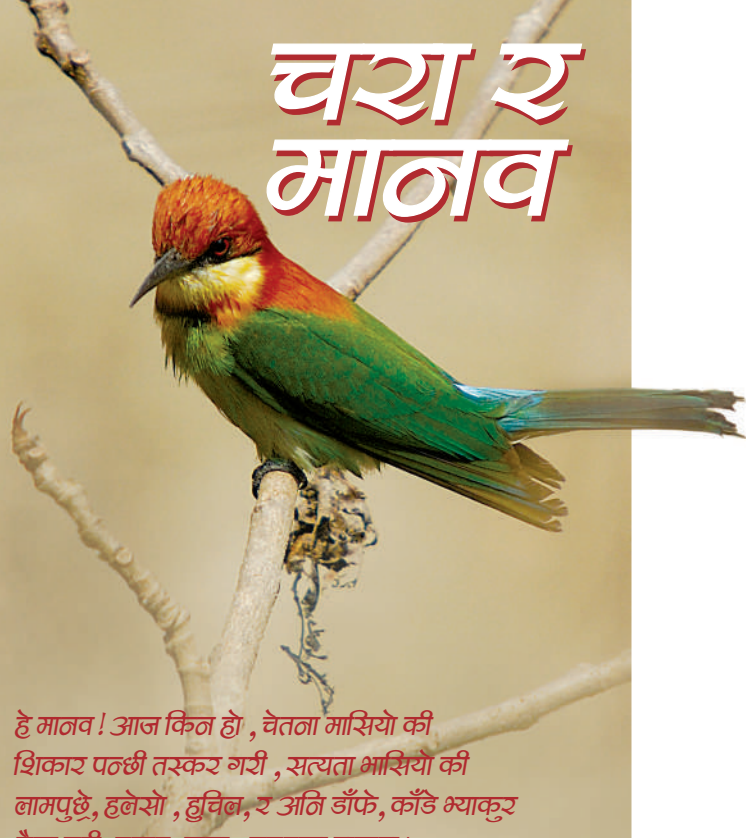


a BCN initiative to save Nepal's endangered birds.

PLEDGE AND DONATE TODAY

- सम्पादक निरज दाहाल
- लेआउट क्यालिग्राफिक डिजाइन स्टुडियो
- प्रकाशक नेपाल पन्छी संरक्षण संघ

चरा र मानव



हे मानव ! आज किन हो , चेतना मासियो की शिकार पन्छी तस्कुर गरी , सत्यता भासियो की लामपुछे , हलेसो , हुचिब , र अनि डाँफे , काँडे भ्याकुर मैना चरी , हुकुर , सुगा , मयूरका टाकुरा ।

स्वर्गसरी यो पवित्र देशमा , उड्न पाउँ रमाई नाच्न पाउँ मा निर्भयसित यहाँ , हिमाल पहाड तराई देश विदेशबाट आउँछन् पर्यटक , पन्छी त हेर्न भनी रक्षक नै भक्षक भए जगतमा , देख्ने कहाँ पाउँने ।

तिम्रै कारणले हे मानव , हामी लोप उन्मुख नै भयौं इतिहास नबनाउँ भविष्यका लागि , सोचेर पन्छी शर्खौं सत्कार गर्छौं अथितिको सँधै , पहाड हिमालमा गाउँछौं चिरबिर गरि गरिकन अथिति सत्कारमा ।

त्यो यात्रा अधुरो छ घुमफिर गर्दा , सौन्दर्य नेपालको यो यात्रा अपुरो छ पन्छी बिनाको , सौन्दर्य हिमालको हुल्लन् पूर्ण मानव अनुशासन बिना मङ्गल छैनन् प्रकृति छटा बिना , पन्छी बिना जङ्गल ।

पन्छी हुन् देशका अमूल्य गहना पन्छी बन्नू उज्ज्वल पन्छीले पर्यटकको ताठछ ममता , पन्छी नहुन घायल पन्छी जस्तै स्वतन्त्र बठनु मनको , धोको तथा चाहना पन्छी मानव सँगसँगै अघि बढे , यहि छ शुभ कामना ।

सोनिया शर्मा
सैनिक आवासीय महाविद्यालय
पोखरा, कास्की



डाँफेलाई प्रेम पत्र



प्रिय डाँफे,

मेरो यो निश्चल मायाको अगाडि शब्दकोषका शब्दहरू फिक्का छन् तर आज बहका यादहरूलाई गहका आँसुसँगै शब्दरूपी भवसागरमा उताउँछु। चैत्र वैशाखको त्यो उजाड गर्मीमा म सोलुखुम्बुको उकालीमा तिम्रो सामु होसे र सोसे हुँदै पुगेको थिएँ। त्यो प्रचण्ड गर्मीबाट ओत लिन म एउटा रुखको छहारीमा पुगेको थिएँ र धेरै टाढाबाट भएपनि टिलिक्क टल्कने हिमालले अप्रयाप्त शितलता दिने कोसिस गर्दै थियो। उसैबखत मेरा आँखा तिमीमाथी परे। प्रेमीहरू पहिलो नजरमै माया बस्छ भन्छन्। त्यो पल जुन आभास मेरो मनलाई भयो थाहा छैन त्यो प्रेम थियो या थिएन तर त्यो आभास बिछट्टै थियो। खै त्यो प्रचण्ड गर्मी कता हरायो त्यो बखत, खै त्यो थकान कहाँ गयो त्यो समय र समय? समय त भन कति छिटो कुरिराथ्यो।

जीवनमा सधैं अगाडी बढ्न खोज्ने मेरा पाइलालाई एक नजरले नै झ्याप्प रोकिदियो। हो, त्यो नजर थियो तिम्रो, हो डाँफे, तिम्रो। ७० सेमि जति लाम्बो चटकक तिम्रो शरीर, २ केजि भन्दा थोरै बढी थियो होला प्रत्येकको ओजन तर पनि नौ रङ्गले सुसज्जित र भालेहरूको पक्ष मनमोहक त्यो दृश्यमा तिमीहरू भुइँमा आफ्नो खाना (किरा, फट्याङ्ग्रा) खोज्न लिप्त थियौ र म लिप्त थिएँ तिमीहरूलाई हेर्न। तिमीलाई सधैं आफूसँगै राख्न मन लाग्छ तर माया गर्छु भन्दैमा म तिम्रो स्वतन्त्रता खोस्न सक्दिन र म एकटक भएर तिमीलाई हेरिरहेँ, हेरिनै रहेँ। तिमीहरू उडी आफ्नो गुँडमा पुग्दा मलाई पनि उड्ने तीब्र इच्छा जागेको थियो। त्यसै बखत एउटा केटाले तिमीहरूलाई ढुङ्गाले हान्यो। तिमीहरू त बाँच्यौ तर अन्डा फुटे। त्यो देख्दा मेरो आँखाबाट आँसुका धारा बगेका थिए। त्यति छोटो समयमा पनि मेरो मन तिमीहरूको धेरै निकट पुगिसकेछ।

पर्यावरणलाई सुन्दर बनाउने, सन्तुलनमा राख्ने र किरा, फट्याङ्ग्रा खाएर सहयोग गर्ने तिम्रो मीठो बानी र देशको राष्ट्रिय चरा भएता पनि विभिन्न मानवीय कारणले (गुलेली हान्ने, जालो थाप्ने, बिषादि प्रयोग) तिमीहरूको संख्या घट्दै गइरहेको छ। यो कुरा सम्झँदा मेरो टाउकाको सिरानी सधैं भिज्ने गर्छ।

आँसु झारेर मात्र म माया दर्साउन चाहन्छु र एउटा प्रण गरेँ, म मेरो जीवन तिमीहरूकै अर्थात तिम्रो जीवनको लागि बाँच्छु। त्यो दृश्य ५ वर्ष अगाडिको भएपनि मेरो आँखामा अझै पनि झल्झली आउँछ। तिम्रो आयु त १०/१२ वर्ष मात्र हुन्छ। म तिम्रो निम्ति केही गर्न नसक्ँदा तर पनि तिम्रो सन्ततिको सुरक्षा र संवर्द्धनको जिम्मा म आफ्नो काँधमा लिनेछु।

म आज तिमीहरूबाट अलि टाढा आएको छु तर यो दुरी केही समयको लागि मात्र हो। र मेरो पढाइ पश्चात तिमी र म हैन हामी, हामी हुनेछौं। मनमा रहेका अनगिन्ति अटुट प्रेम तिमीलाई पस्कने छु र तिम्रो नामको यो जीवन, तिम्रै लागि बाँच्नेछु।

“सुन्दर सृजना हौ तिमी,
प्रकृतिको अपार सम्पत्ति,
संरक्षण र संवर्द्धनमा लाग्नेछु,
परिवर्तन गरी मानवको मति।”

प्रेममा लिप्त

दिनेश भुसाल

ठाउँ: शब्दरूपी भवसागर

समय: तिम्रो नामको एक पल



समाचार संक्षेप

नेपाल पन्थी संरक्षण संघको ३६ औं वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न

नेपाल पन्थी संरक्षण संघको ३६ औं वार्षिक साधारण सभा यहि माघ ५ गतेका दिन होटल मूनलाइटमा सम्पन्न भयो। उक्त ३६ औं वार्षिक साधारण सभाको अवसरमा संघले चरा र जैविक विविधता संरक्षणमा सक्रिय दुई स्थानीय संस्था चन्द्र सुर्य युवा क्लब, बारेकोट, जाजरकोट र नेचरगाइड एसोसियशन शिवपुरी नागाजुन, काठमाण्डौलाई जनही रु. एक लाख राशीको LCG Grant 2019 प्रदान गरेको थियो। त्यसैगरी लोपोन्मुख गिद्धको अध्ययन अनुसन्धानका लागि दुई विद्यार्थी शर्मिला सिग्देल र भरत प्रसाद चौलागाईलाई जनही ३० हजार र प्रमाणपत्र सहित जटायु छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको थियो। चरा तथा वातावरण संरक्षणमा योगदान पुराएका क्रिएटिभ एकेडेमीमा रहेको क्रिएटिभ बर्ड वाचिङ क्लबका अध्यक्ष विद्यार्थी एस महर्जनलाई पनि सम्मान गरिएको थियो। उक्त अवसरमा चुङ्ग्बा शेर्पा, उमङ्ग जङ्ग थापा र वसन्त राज मिश्रालाई नेपाल पन्थी संरक्षणमा संघको संरक्षक सदस्यको रूपमा सम्मानित गरिएको थियो।

संस्थाका अध्यक्ष राजेन्द्र गुरुङको सभापतित्व र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका उप महानिर्देशक गोपाल प्रकाश भट्टराईको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न ३६ औं वार्षिक साधारण सभामा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका पूर्व महानिर्देशक श्याम सुन्दर बजीमय, वन तथा भू-संरक्षण विभागका पूर्व उप महानिर्देशक अनुज शर्मा, वन तथा भू-संरक्षण विभागका उपसचिव प्रेम खनाल, गण्डकी प्रदेश वन निर्देशक प्रकाश लम्साल, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, प्राणीशास्त्र केन्द्रीय विभागका प्रमुख तेज बहादुर थापा, डब्लुडब्लूएफ नेपालका राष्ट्रिय प्रतिनिधि घनश्याम गुरुङ, आईयूसीएन नेपालका राष्ट्रिय प्रतिनिधि प्रह्लाद थापाले संस्थाको आगामी कार्य सफलताको शुभकामना दिनुभएको थियो। संस्थाका महासचिव विमल थापाले गत वर्षको कार्यक्रम प्रगति प्रतिवेदन र कोषाध्यक्ष अशोक मल्लले आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो। उक्त अवसरमा संस्थाले विगत १८ वर्ष देखि निरन्तर रूपमा गरिरहेको गिद्धको गणनाबाट प्राप्त प्रतिफलका साथै कन्याड कुरुड

सारसको विगत तिन वर्षको बसाइसराइ अनुगमन र काठमाण्डौ उपत्यकामा मानव बस्ती वरपर पाइने चराहरूको विगत चार वर्षको अनुगमन प्रतिवेदनका साथै गुल्मीको मदाने संरक्षित वनमा संस्थाले चरा तथा जैविक विविधता संरक्षणका साथसाथै स्थानीयको जीविकोपार्जनमा गरिरहेको कार्यहरूको बारेमा प्रस्तुती राखिएको थियो।

गिद्धको वासस्थान संरक्षणको पहल

दाङ जिल्लाको देउखुरी उपत्यका लमही नगरपालिका वार्ड नं. ७ कप्तानगञ्जमा रहेका विश्वकै दुर्लभ गिद्धको वासस्थान जोगाउन स्थानीय सरकार र सरोकारवाला निकायले पहल कदमी चालेका छन्। नेपाल पन्थी संरक्षण संघको पहलमा लमही नगरपालिका र अन्य सरोकारवाला निकायको बैठकले गिद्धको गुँड भएको र सम्भावित ठुला तथा अग्ला रुखहरू जोगाउने निर्णय गरेको हो। त्यहाँका ठुला र अग्ला रुखमा गिद्धले गुँड बनाएका छन्। तर गिद्धले गुँड बनाएको रुख सुक्न थालेका छन्। बाढीबाट पीडित बनेकाहरूको बसोबास रहेको उक्त क्षेत्रमा रुख सुकाउन बोक्रा ताछ्ने गरिएको थियो।



जसले गर्दा गिद्धको वासस्थान सङ्कटमा परेको हो। लोपोन्मुख डङ्गर गिद्ध, सानो खैरो गिद्ध र सेतो गिद्धको उक्त क्षेत्रमा वासस्थान छ भने यो क्षेत्र दाङ देउखुरी महत्त्वपूर्ण चरा तथा जैविक विविधता क्षेत्रमा पर्दछ। हाल २८ वटा गिद्धको गुँड रहेको लमही-७ कप्तानगञ्जमा गिद्धको वासस्थान संरक्षणको पहल थालिएको हो। संघले गिद्धको वासस्थान संरक्षण गर्न पर्यावरणीय दिगो विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र दाङ, स्थानीय तह, सामुदायिक वन, डिभिजन वन कार्यालय, प्रहरी प्रशासन, पत्रकारहरूसँग छलफल गरेको थियो। गिद्धको वासस्थान संरक्षणमा समुदायका नागरिकहरूको सहभागिता र सरोकारवाला निकायहरूको समन्वयमा नै प्रभावकारी हुने निस्कर्ष निकाल्दै गिद्ध बस्ने अग्लाअग्ला रुख काट्न बन्द गरेको छ। नेपाल पन्थी संरक्षण संघका गिद्ध प्राविधिक इश्वरीप्रसाद चौधरीले कप्तानगञ्जमा गिद्धको गुँड भएका रुखहरू सुकाउँदै जाँदा गिद्ध विस्थापित भएको बताउँदै भविष्यमा लोप हुनबाट बचाउन लाग्नुपर्ने बताउनुभयो। गिद्धको वासस्थानमा रहेका नागरिकलाई प्रोत्साहन हुने





खालका कार्यक्रम तर्जुमा गर्दै समुदायका नागरिकको सहभागितामा गिद्धको संरक्षण गर्नुपर्ने नती सामुदायिक वन समन्वय समितिका सल्लाहकार गोपाल ज्ञवालीले बताउनुभयो। लमही नगरपालिकाका प्रमुख कुलबहादुर केसीले गिद्धको वासस्थान संरक्षणसँगै गिद्ध संरक्षणमा सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो। वन डिभिजन कार्यालय लमहीका प्रमुख शंकरप्रसाद गुप्ताले गिद्धको वासस्थान जोगाउन टुला रुखहरूको संरक्षण गर्न नाप नक्सा र नम्बरिङ गरिने बताउनुभयो। उक्त अवसरमा गिद्धको वासस्थान दिगो संरक्षण र स्थानीयको जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउन कप्तानगञ्जमा होमस्टे सञ्चालनका लागि पहल गर्ने पर्यावरणीय दिगो विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र दाङका अध्यक्ष डिल्ली बहादुर रावतले प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो।

चरा तथा जैविक विविधताको क्षेत्रमा काम गर्ने स्थानीय संरक्षणकर्मीको भेला बर्दियामा सम्पन्न



नेपाल पन्थी संरक्षण संघको नेतृत्वमा देशभरका चरा तथा जैविक विविधताको क्षेत्रमा काम गर्ने स्थानीय संरक्षणकर्मीहरू नेपाल चरा संरक्षण सञ्जालको दोस्रो राष्ट्रिय भेला फागुन ३०, चैत्र १ र २ गते बर्दियाको ठाकुरद्वारामा सम्पन्न भयो। चरा, तिन्को वासस्थान र जैविक विविधता संरक्षणमा सक्रिय देशभरका स्थानीय समुदायका प्रतिनिधि, संरक्षणकर्मी र सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरू चरा संरक्षण भएका कार्यहरूको समिक्षा तथा आगामी कार्य योजनाहरूको तय तथा स्थानीय संरक्षण समुदायको सशक्तिकरणका लागि बर्दियामा भेला भएका हुन्। बर्दिया प्रकृति संरक्षण क्लबको स्थानीय व्यवस्थापन र नेपाल पन्थी संरक्षण संघको संयोजनमा आयोजित उक्त तीनदिने कार्यशालाको उद्घाटन गर्दै प्रमुख अतिथि ठाकुरबाबा नगरपालिकाका नगर प्रमुख (मेयर) घन नारायण श्रेष्ठले चरा तथा तिन्को वासस्थान संरक्षण र समग्र प्राकृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय समुदायले पुऱ्याएको योगदानको प्रशंसा गर्दै देशको बदलिँदो संरचना सँगै स्थानीय निकायहरू पनि अधिकार सम्पन्न र जिम्मेवार भएको अवस्थामा संरक्षण कार्यमा सँगसँगै हातमा हात मिलाउने प्रतिबद्धता जनाउनु भयो। नेपाल पन्थी संरक्षण संघका गिद्ध संरक्षण कार्यक्रम अधिकृत कृष्ण भुसाल र वरिष्ठ परियोजना अधिकृत मित्र पाण्डेले नेपाल पन्थी संरक्षण संघको परिचय, यसका कार्यक्रमहरू र स्थानीय समुदायको भूमिका तथा आगामी

कार्यभार सम्बन्धमा प्रस्तुती राख्नुभएको थियो। नेपालमा समुदायमा आधारित भएर गरिएको चरा तथा जैविक विविधताको संरक्षण अभियान विश्व संरक्षण समुदायका लागि अनुकरणीय कार्य मानिएको छ। यो कार्यशालाले चरा र तिन्को वासस्थान संरक्षणसँगै स्थानीयको जीविकोपार्जन र दिगो विकासका लागि साभेदार संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि, सिकाइ अनुभव साटासाट र आगामी कार्ययोजना निर्माणमा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ।

तीन दिनसम्म चलेको उक्त कार्यक्रममा नेपालमा रहेका विश्वमै परिचित ३७ महत्त्वपूर्ण चरा तथा जैविक विविधता क्षेत्र मध्ये २५ वटा महत्त्वपूर्ण चरा तथा जैविक विविधता क्षेत्रका प्रतिनिधिहरू सहभागी भएका थिए। स्थानीय आयोजक संस्था बर्दिया प्रकृति संरक्षण क्लबका अध्यक्ष राम बहादुर शाहीको अध्यक्षता र सचिव राजन चौधरीको स्वागत मन्तव्यबाट अघि बढेको कार्यशालाको उद्घाटन सत्रको सञ्चालन नेपाल पन्थी संरक्षण संघकी परियोजना अधिकृत पूजा गुरुडले गर्नुभएको थियो। उक्त कार्यशाला सफलताको शुभकामना दिनुहुनेहरूमा ठाकुरबाबा नगरपालिका वार्ड नं. ६ का अध्यक्ष राधा चौधरी, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष नेत्रराज आचार्य, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जका सहायक संरक्षण अधिकृत बद्रि विनोद दाहाल, शिवदल गणका गणपति चन्द्र प्रसाद चापागाई, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषका संरक्षण अधिकृत लक्ष्मीराज जोशी, पर्यापर्यटन विकास मञ्चका अध्यक्ष मोहनलाल थारु, सेन्स नेपालका केन्द्रीय सचिव बासुदेव भट्टराई, प्रकृति पथ प्रदर्शक संघका अध्यक्ष पवन थापा, समुदायमा आधारित चोरी शिकार नियन्त्रण सञ्जालका अध्यक्ष हेमन्त आचार्य, पत्रकार महासंघ बर्दियाका सचिव भावुक योगी हुनुहुन्थ्यो। तालिमको दोस्रो दिन चरा अवलोकन तथा चरा चिन्ने कार्यक्रम र तेस्रो दिन नेपाल पन्थी संरक्षण संघको सहयोगमा सञ्चालित बेल जुस उत्पादन प्रविधिको अवलोकन पनि गरिएको थियो।

अस्ट्रेलियाली राजदूतको रानीबारी सामुदायिक वनमा भ्रमण तथा चरा अवलोकन

नेपालका लागि अस्ट्रेलियाली राजदूत पिटर बडले रानीबारी सामुदायिक वनमा चैत्र १३ गतेका दिन चरा अवलोकन तथा रानीबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह र नेपाल पन्थी संरक्षण संघको संयुक्त रूपमा सञ्चालन गरेको जैविक विविधता अध्ययन केन्द्रमा भ्रमण गर्नुभयो। रानीबारी मध्य शहरभित्रको एकलो सामुदायिक वन हो। पन्थी अवलोकन गर्दै त्यहाँको प्राकृतिक पक्षबारे चासो लिनुभएका बुडले भन्नुभयो “नेपालको वनमा पहिलोपटक पन्थी अवलोकन गर्न पाएँ, मध्य शहरभित्रको वनमा पन्थी अवलोकन गर्न पाउँदा मलाई भन्नै नौलो अनुभूति भएको छ।” नेपाल पन्थी संरक्षण संघका अध्यक्ष राजेन्द्र गुरुडले नेतृत्व गर्नुभएको चरा अवलोकनमा संघकी प्रमुख कार्यकारी अधिकृत इशाना थापा, रानीबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका अध्यक्ष सन्तोष विक्रम शाहको पनि उपस्थिति थियो। ६ दशमलव ६ हेक्टर क्षेत्रफलमा फैलिएको रानीबारी सामुदायिक वनमा करीब १ सय ८ प्रजातिका चराहरू पाइन्छन्। रानीबारी २०५७ पुस १० मा जिल्ला वन कार्यालय काठमाण्डौमा दर्ता भएपछि सामुदायिक वनका रूपमा व्यवस्थित र संरक्षण हुँदै आएको हो। उक्त वनमा रानीबारी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह र नेपाल पन्थी संरक्षण संघको सहकार्यमा



४ वर्ष अघिदेखि जैविक विविधता संरक्षण अध्ययन केन्द्र स्थापना गरिएको छ। सो केन्द्र चरा अवलोकनका अतिरिक्त विद्यालय तहका विद्यार्थीकालागि खुला अध्ययन प्रयोगशालाको रूपमा विकास गरिएको छ जहाँ विद्यालय तहका विद्यार्थीलाई प्राकृतिक वासस्थानका पन्छी र तिनका प्रजाति, रैथाने र आगन्तुक पन्छी, तिनको आनीबानी, विभिन्न बिरुवा र अन्तर सम्बन्धबारे अवगत गराउँदै आएको छ। यो प्राकृतिक अध्ययन केन्द्रमा विज्ञान, अंग्रेजी र गणितलाई प्रकृतिसँग जोडेर विद्यार्थीलाई ज्ञान र अनुभव बाँड्ने काम पनि गरिएको छ।

गुल्मीको मदानेमा चरा अवलोकन कार्यको आरम्भ

मदाने क्षेत्रका स्थानीय व्यक्तिहरू लगायत विद्यालयका विद्यार्थीहरूद्वारा त्यहाँको वनक्षेत्रमा २०७५ सालको फाल्गुनबाट हरेक दोस्रो शनिबार चरा अवलोकन गर्ने कार्यको थालनी भएको छ। चरा अवलोकन कार्यले उनीहरूको चरा चिन्ने



सक्ने क्षमताको मात्र विकास नगरेर प्रकृतिसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिन सहयोग पुऱ्याएको छ। सहायक परियोजना अधिकृत शम्भु भट्टराईको नेतृत्वमा मदाने संरक्षित वनमा रहेका सामुदायिक वनमा चरा अवलोकन कार्य नियमित रूपमा हुँदै आएको छ।

गुल्मीमा संरक्षणमा आधारित वृत्तचित्रको निर्माण तथा प्रसारण

नेपाल पन्छी संरक्षण संघले “मदाने र रेसुङ्गामा जैविक विविधता संरक्षण” नामक वृत्तचित्र निर्माण गरेको छ। स्थानीय समुदायलाई गुल्मी जिल्लाको जैविक विविधताको जानकारी दिने उद्देश्यले र संरक्षण क्षेत्रमा जनचेतना फैलाउने उद्देश्यले, उक्त वृत्तचित्र स्थानीय रेसुङ्गा टेलिभिजनमा चैत्र ९ गतेबाट दुई महिनासम्मको लागि नियमित रूपमा प्रसारण हुँदै आएको छ। साथै, उक्त वृत्तचित्र बलिथुम र पराल्मीमा स्थापना गरिएका श्रोत केन्द्रमा पनि उपलब्ध गराई त्यहाँका अधिकांश व्यक्तिहरूलाई प्रदर्शन गरिएको थियो। यो वृत्तचित्र नेपाल पन्छी संरक्षण संघको यूटुब च्यानलमा पनि हेर्न सकिन्छ।

सदस्यता

बराहा नगरपालिका - ६ सुनसरी निवासी भोगेन्द्र रायमाभीले पन्छी संरक्षण संघ नेपालको आफ्नो आजीवन सदस्यतालाई संरक्षकका रूपमा हालै परिमार्जन गर्नुभएको छ। रायमाभी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग अन्तर्गत विभिन्न संरक्षित क्षेत्रहरूमा अढाई दशक बढी सेवारत रही हाल जूलोजिकल सोसाइटी अफ लण्डनको नेपाल कार्यालयमा कार्यरत हुनुहुन्छ।

गोदावरी-११ ललितपुर निवासी जय भण्डारीले आफ्नो आजीवन सदस्यतालाई संरक्षकमा परिमार्जन गर्नु भएको छ। भण्डारीज्युले नेपालको पन्छी अवलोकन पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्नुका साथै यस संघको विभिन्न कार्यक्रमहरूमा दशकौंदेखि सहयोग गर्दै आउनु भएको छ।

साथै प्रसिद्ध कँडेल, नविन प्रकाश उपाध्याय, डा अनुज राज शर्मा, शम्भु भट्टराई, थानेश्वर खनाल, कुमार पौडेल, देव बहादुर गुरुङ, देवेन्द्र पोखेल, प्रबोध चन्द, टंक दवाडी, आभा शाह, सुसन शाक्य, भुवन सिंह ठकुरी, घनश्याम बस्नेत र सस्मित ज्यु ठकुरी पनि नेपाल पन्छी संरक्षण संघको आजीवन सदस्य हुनुभएकोमा यस संघ हार्दिक स्वागत गर्दछ।

यस त्रैमासिक पत्रिकाको प्रकाशन सहयोगी संस्थाहरू



Royal Society for the
Protection of Birds, UK



BirdLife International



BirdLife International

BirdLife International विश्वभरिका चरा संरक्षण गर्ने संस्थाहरूसँग साझेदारी, प्रतिनिधि नियुक्त गरेर वा लगनशील पन्थीविद् व्यक्तिहरूसँग मिलेर काम गर्ने संस्था हो। नेपाल पन्थी संरक्षण संघ यस संस्थाको नेपालका लागि साझेदार संस्था हो।

BirdLife International ले विश्वभरिका चराहरू र त्यसको बासस्थान संरक्षणका लागि काम गर्नु र यसबाट जैविक विविधता जगेना गर्ने गर्दछ। यसले चराहरूलाई परिरहेको समस्या तिनीहरूको बासस्थान र विश्व वातावरणलाई सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक पक्षसँग अन्तर सम्बन्ध स्थापित गरी वातावरणीय तथा सामुदायिक दिगो विकास गर्ने प्रमुख लक्ष्य राखेको छ।

BirdLife International ले चराहरूका लागि महत्त्वपूर्ण योगदान गरेको छ। चराहरू वातावरणका संकेतक हुन् र यिनीहरूले वातावरणीय प्रक्रियामा महत्त्वपूर्ण योगदान गर्दछन्। यिनीहरूले मानवको प्राकृतिक प्रक्रिया बुझ्न मद्दत गर्दछन्। पन्थीहरूको निकै ठूलो आर्थिक महत्त्व छ र तिनीहरूले मानव समुदायलाई धार्मिक तथा साँस्कृतिक रूपले शताब्दीऔँदैखि उत्साहित र आनन्दित पार्दै आएका छन् जसले वातावरणीय चेतना बढाउने अन्तर्राष्ट्रिय दूतको रूपमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दै आएका छन्।

BirdLife International कार्यक्रम तथा उद्देश्यहरू

1. विश्वव्यापी रूपमा पन्थी विविधता तथा तिनका वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान र अनुगमन गर्ने।
2. विश्वव्यापी रूपमा पन्थी संरक्षण र यिनीहरूको विविधता, प्राकृतिक स्रोतको दिगो विकासका बारेमा नियम बनाउने तथा त्यसबारे प्रकाश पार्ने।
3. वन्यजन्तु र मानव समाजका लागि सामुदायिक रूपमा भू-भागको सदुपयोग गर्न राष्ट्रिय रूपमा कार्यक्रम गर्ने।
4. पन्थी र यसको संरक्षणका लागि विभिन्न मुलुकमा रहेका संरक्षण सम्बन्धी संस्था तथा व्यक्तिहरूसँग सम्बन्ध स्थापित गर्ने।

बर्डलाइफ इन्टरनेशनलका प्रमुख कार्यहरू मध्ये पन्थीहरूका महत्त्वपूर्ण क्षेत्रहरू (Important Bird & Biodiversity Areas, IBAs) पत्ता लगाई त्यसको तथ्याङ्क राख्नु हो। नेपालमा पनि पन्थीका महत्त्वपूर्ण क्षेत्रहरू तयार पार्ने कार्य नेपाल पन्थी संरक्षण संघले गरेको छ।



नेपाल पन्थी संरक्षण संघ Bird Conservation Nepal

नेपाल पन्थी संरक्षण संघ चरा र चराको वासस्थानको संरक्षणमा काम गर्ने अग्रणी गैर सरकारी संस्था हो। सन् १९८२ मा स्थापित यस संस्थाको जनसाधारणमा चराहरूका बारेमा ज्ञान अभिवृद्धि गर्ने प्रमुख खतरा पत्ता लगाउने, तिनीहरूको वासस्थान संरक्षण गर्ने र विभिन्न समुदायको जीविकोपार्जनमा पनि टेवा दिने मूल सिद्धांत रहेको छ। यस संस्थाले चरा तथा जैविक विविधता संरक्षण गर्नका लागि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा महत्त्व राख्ने नेपालमा ३७ वटा महत्त्वपूर्ण चरा तथा जैविक विविधता क्षेत्रहरू पहिचान गरी कार्यक्रम गर्दै आइरहेको छ।

नेपाल पन्थी संरक्षण संघ यसका संस्थापक अध्यक्ष, संरक्षकहरू, आजीवन तथा साधारण सदस्यहरू, संघका शुभचिन्तकहरू तथा क्रियाशील समर्थकहरू रहेको संस्था हो।

नेपाल पन्थी संरक्षण संघ बर्डलाइफ इन्टरनेशनलको नेपालस्थित सदस्य संस्था हो। हामी चरा तथा जैविक विविधताको संरक्षणका लागि सबैजनाको सहयोगको अपेक्षा गर्दछौं।



नेपाल पन्थी संरक्षण संघ

पोष्ट बक्स १२४६५, काठमाण्डौ, नेपाल
फोन ४४१७८०५, ४४२०२१३, फ्याक्स ४४१३८८४
इमेल bcn@birdlifeneपाल.org
वेबसाइट www.birdlifeneपाल.org